

JUSTICE
JUSTITIE

SÉCURITÉ
VEILIGHEID

NOVEMBER 2015 | #02

CIJFERS OVER MINDERJARIGE DELINQUENTIE IN BELGIË

Isabelle Ravier

Traduction néerlandaise par Ben Winant.

De politie meldt de zaken waarbij zogenaamde “delinquente” minderjarigen betrokken zijn, aan de jeugdparquetten. Bijgevolg kan men door onderzoek van de database van die parketten de schommelingen in het aantal meldingen vaststellen. Dat is de opzet van het artikel, dat de jaren 2006 tot 2013 bestudeert en de vooroordelen over de “delinquente” minderjarigen op losse schroeven zet. Uit het artikel blijkt dat het aantal gemelde minderjarigen daalt – zowel in België als in de rest van Europa – en dat hun leeftijd niet daalt. Hoewel men vaak zeer negatieve uitlatingen over minderjarigen hoort, nopen die bevindingen ons tot een andere kijk op de jeugddelinquentie.

Isabelle Ravier is socioloog en doctor in de criminologie, onderzoeker bij het NICC en hoogleraar criminologie aan de UCL en de Haute école (Master ingénierie et action sociale). Haar onderzoeksvelden zijn de ervaringen van jongeren en gezinnen met de sociale, gerechtelijke en penitentiaire instellingen en de reactie van de maatschappij op jeugddelinquentie.

MAHIEU Valentine, RAVIER Isabelle, 2013, « Les décisions des juges de la jeunesse en matière de faits qualifiés infraction ». *Revue de droit pénal et de criminologie*, octobre, 819-841.

isabelle.ravier@just.fgov.be
022434681 / 0473952178

INLEIDING

Onlangs heeft Rachid Madrane, de nieuwe minister bevoegd voor Jeugdbijstand in de Federatie Wallonië-Brussel, in een interview aangekondigd dat hij van plan is om een open jeugdinstantie in Brussel te openen, omdat het aantal jongeren die als misdrijf omschreven feiten plegen, zou zijn toegenomen¹. Enkele maanden later werd een vader gedood door twee jongeren die vanop een brug stenen naar beneden gooiden². Deze dramatische gebeurtenis bracht veel emoties teweeg, wakkerde het onveiligheidsgevoel tegenover jongeren aan en deed de roep om een strenger optreden luider klinken. Die gebeurtenissen tonen aan dat jongeren angst inboezemen en dat het idee dat het aantal jeugdige delinquenten almaar toeneemt, hardnekkig is. En nochtans... Wat weet men precies over de 'als misdrijf omschreven feiten (MOF)'³ die door minderjarigen in België gepleegd worden? Kan men blijven volhouden dat de jeugddelinquentie toeneemt en er bijgevolg meer plaatsen in gesloten instellingen moeten komen?

Om deze 'indruk' van een toename te objectiveren, zullen we de evolutie van de jeugddelinquentie in kaart brengen aan de hand van een analyse van alle MOF-zaken die tussen 2006 en 2013 door de Belgische jeugdparquetten geregistreerd werden⁴. Op basis van vorige onderzoeken konden we de stelling dat de jeugddelinquentie exponentieel is toegenomen, niet staven (Ravier, 2012, 21) en ook de cijfers die we hier voorsstellen, leidt ons tot conclusies die de vooroordelen tegenover jeugddelinquenten niet ondersteunen⁵. De presentatie van de vastgestelde algemene tendens voor wat de Belgische jeugdparquetten betreft, wordt gevolgd door een voorstelling van internationale cijfergegevens over de evolutie van de jeugddelinquentie, waarna dieper ingegaan wordt op enkele specifieke kenmerken van de aangemelde als misdrijf omschreven feiten bij de Belgische jeugdparquetten en het profiel van de betrokken minderjarigen, en dit mede in het licht van de instroom van nieuwe zaken op de correctionele parketten. We sluiten af met enkele hypothesen uit de criminologische literatuur om de vastgestelde tendensen te verklaren.

1. EEN TOENAME VAN DE 'JEUGDDELINQUENTIE'?

1.1. DE INSTROOM VAN MOF-ZAKEN OP DE JEUGDPARKETTEN

We baseren ons hier op de jaarstatistieken van de jeugdparquetten (2006-2013)⁶, die ons gegevens verstrekken over de 'geregistreerde' delinquentie en in geen geval een meting van de 'reële' jeugddelinquentie zijn. Deze

¹ *Le Soir*, 16 september 2014.

² *La Dernière Heure*, 14 december 2014.

³ Minderjarigen worden geacht geen onderscheidingsvermogen op strafrechtelijk vlak te hebben. Ze begaan een 'als misdrijf omschreven feit', namelijk een feit dat als het door een meerderjarige zou zijn begaan, een misdrijf zou inhouden en strafrechtelijk vervolgd en bestraft zou kunnen worden. Minderjarigen worden vervolgd door een gespecialiseerd gerecht, de jeugdrechtbank, en zijn het voorwerp van maatregelen van bewaring, behoeding of opvoeding.

⁴ Met uitzondering van het arrondissement Eupen, waarvoor de gegevens niet zijn opgenomen in de gegevensbank, aangezien er geen Duitstalige versie van het registratiesysteem bestaat.

⁵ Het gaat om de eerste fase van een onderzoek dat volgt op eerder onderzoek dat door de OD Criminologie van het NICC uitgevoerd werd met betrekking tot de wetenschappelijke ondersteuning van de productie en exploitatie van gegevensbanken inzake jeugdbescherming en jeugddelinquentie (Vanneste, Detry en Goedseels, 2008; Ravier, 2012).

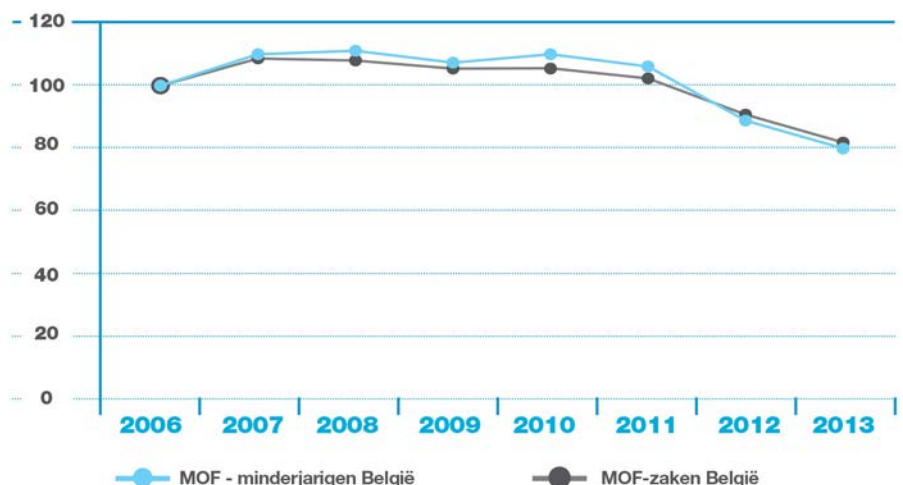
⁶ De productie en exploitatie van deze gegevens, die zijn opgeslagen in het computersysteem van de jeugdafdelingen van de parketten van eerste aanleg, vallen onder de bevoegdheid van de statistische analisten bij het College van procureurs-generaal, die ze bijwerken en jaarlijks publiceren (zie <http://www.om-mp.be/stat/jeu/n/index.html>). Ze hebben betrekking op het aantal aangemelde zaken bij de jeugdparquetten. Dit omvat zowel 'verontrustende opvoedingssituaties (VOS)', als 'als misdrijf omschreven feiten (MOF)', die per jaar, per gerechtelijk arrondissement en per type misdrijf worden voorgesteld. Er zijn ook gegevens beschikbaar over de betrokken minderjarigen, waaronder het aantal zaken per minderjarige, de leeftijd en het geslacht van de minderjarige. Ze worden voorgesteld per 'unieke' minderjarige. Elke minderjarige wordt met andere woorden slechts eenmaal per jaar en per jeugdparquet meegerekend, ongeacht het aantal keren dat hij/zij in een zaak voorkomt.

officiële cijfergegevens hebben echter veel beperkingen. Ze hebben immers betrekking op 'opgehelderde' feiten, namelijk feiten waarvoor een verdachte kon worden geïdentificeerd, in casu een minderjarige, en waarvoor een proces-verbaal werd opgesteld. De politie moet dus op de hoogte zijn van het misdrijf, de zaak opgelost hebben en naar het parket hebben doorverwezen. De rapporteerbaarheid van de feiten, die onder meer afhangt van de geneigdheid van de slachtoffers om klacht in te dienen, alsook de pro-activiteit van de politie ten opzichte van de jongeren, spelen bijgevolg een belangrijke rol. Verder kan het percentage opgeloste zaken - de verhouding tussen het aantal vastgestelde en het aantal opgehelderde feiten - in grote mate variëren, onder meer volgens het type feit (minder ernstige feiten worden mogelijk niet mee in rekening genomen) of volgens de intensiteit van de activiteit en registratie bij de politie die gelinkt zijn aan resultaatdoelstellingen (Aubusson de Cavarlay, 2013, 1). Een groot aantal feiten wordt aldus nooit gerapporteerd, sommige categorieën delinquentie zijn ondervertegenwoordigd (zoals economische delinquentie of geweld binnen het gezin), terwijl andere categorieën van delinquenten oververtegenwoordigd zijn, onder meer degenen die reeds het etiket van delinquent dragen (Aebi, 2006, 48). Bovendien mogen we niet vergeten dat de zaken die bij de jeugdparketten worden gemeld, zich nog ver van de 'gerechtelijke waarheid' bevinden. In de betreffende fase van de procedure staat het immers (nog) niet vast of de minderjarige de feiten daadwerkelijk gepleegd heeft en kan de kwalificatie alsnog wijzigen. De evolutie van het aantal geregistreerde zaken hangt ook af van wat al dan niet als criminaliteit aanzien wordt (en evoluties daarin), alsook van het vervolgingsbeleid. Zelfs als men weet dat de kans om het echte delinquentieniveau te meten even groot is als het vinden van de Heilig Graal (van Dijk, 2009, 18), kan men aansluiting vinden bij het idee van Aubusson de Cavarlay, die stelt dat kennis van de (zelfs ogenschijnlijke) delinquentie bij de instroom in het strafrechtelijk systeem beter is dan helemaal geen kennis (Aubusson de Cavarlay, 2013, 1).

De beschikbare gegevens wijzen op een algemene daling van het aantal MOFzaken tussen 2006 en 2013 voor alle gerechtelijke arrondissementen, zowel de Nederlandstalige, als de Franstalige, met een meer uitgesproken daling vanaf 2011 (figuur 1). Het aantal aangemelde minderjarigen volgt dezelfde dalende trend als de aangemelde zaken.

Figuur 1 : Evolutie van de aangemelde MOF-zaken en MOF-minderjarigen bij de jeugdparketten van België (2006-2013) (index)⁷

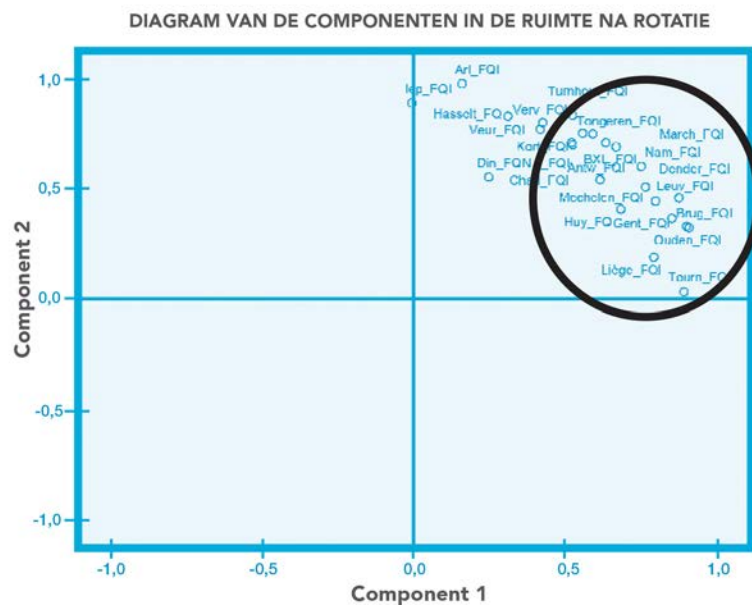

Er werd gebruik gemaakt van een ‘principale componentenanalyse’⁸, waarmee een beeld gevormd kan worden van de onderlinge afhankelijkheid van de variatie in de meldingsgraden voor alle arrondissementen of waarmee, met andere woorden, vastgesteld kan worden in welke arrondissementen de meldingsgraden het meest bijdragen aan de daling in de beschouwde periode. Hoe dichter de punten die de variabelen weergeven bij elkaar liggen op de figuur, hoe plausibeler de hypothese dat de respectievelijke variaties in grote mate onderling afhankelijk zijn. Indien de punten zich op dezelfde (horizontale of verticale) as, maar tegenover elkaar bevinden, kan er een significante, maar omgekeerde correlatie worden overwogen. Tot slot worden variabelen die ver van elkaar en op een verschillende as liggen, aldus ingedeeld in verschillende componenten, wat op een onafhankelijkheid van de variabelen wijst (Vanneste, 2001, 207).

De groepering van de arrondissementen rechtsboven in de figuur (in de grootste cirkel) (figuur 2) wijst erop dat de meeste arrondissementen⁹ bijdragen aan de daling en dat de arrondissementen Hasselt, Dinant, Arlon, Verviers en Veurne, die meer in het centrum van de figuur liggen, er minder aan bijdragen. Ieper zou een iets andere evolutie volgen. Met andere woorden: men kan algemeen genomen een gelijkaardige evolutie vaststellen in de meerderheid van de arrondissementen wat de aangemelde MOF-zaken betreft en geen evolutie in de tegenovergestelde richting. Men kan bijgevolg de hypothese formuleren dat er een vrij homogene evolutie zichtbaar is, namelijk een dalende trend van de meldingsgraden van MOF-zaken, met lichte variaties al naargelang het arrondissement.

Figuur 2 : Spreiding van de variabelen met betrekking tot de aanmeldingsgraad van MOF-zaken voor alle arrondissementen (2006-2013)¹⁰

⁸ Deze analyse is uitgevoerd op basis van graden (per 10.000 jongeren in het arrondissement) om de invloed van demografische evoluties te neutraliseren (Vanneste, 2001, 59). De betreffende analyse maakt het mogelijk om “de structuur van de relaties op te sporen onder een groot aantal variabelen zonder een verklarend model dat op voorhand is opgesteld” (Vanneste, 1997, 40) en om tevens evoluties doorheen de tijd in kaart te brengen.

⁹ De arrondissementen die het meest bijdragen tot de daling zijn in afnemende volgorde: Brugge, Oudenaarde, Tournai, Dendermonde, Gent, Liège, Leuven, Mechelen, Namur, Huy, Antwerpen, Brussel, Charleroi, Marche, Tongeren, Turnhout, Kortrijk en Nivelles.

¹⁰ Bron: Statistische analisten van het Openbaar Ministerie.

1.2. ZELF-GERAPPORTEERDE DELINQUENTIE

Andere gegevensbronnen¹¹ maken het mogelijk om een tip van de sluier op te lichten over de zogenaamde 'onbekende' criminaliteit en een vollediger en genuanceerder beeld over de jeugddelinquentie te geven, maar dit lijkt niet zo eenvoudig te zijn voor België¹². Wat de Vlaamse Gemeenschap betreft, kan ter indicatie verwezen worden naar de derde editie van de JOP¹³-Monitor, die het mogelijk maakt een beeld te schetsen van de veranderingen in de zelf-gerapporteerde delinquentie van jonge Vlamingen in de periode 2005-2013. Volgens de auteurs zijn de bewegingen niet constant, maar ze vertonen in geen geval een stijgende trend. De auteurs besluiten dan ook dat er geen reden is om te spreken van een toename van de jeugddelinquentie, maar veeleer van een dalende trend, die men ook terugvindt in het aantal aanmeldingen op de jeugdparquetten en die men eveneens vaststelt in de onderzoeken naar zelf-gerapporteerde delinquentie in Nederland (Cops, 2014, 86). Deze conclusies zetten er toe aan om over de eigen landsgrenzen heen te kijken alvorens de aangemelde MOF-zaken op de jeugdparquetten in België meer in detail te bekijken.

2. TENDENSEN OP INTERNATIONAAL NIVEAU

Het is altijd zeer delicaat om vergelijkingen tussen landen te maken, want een groot aantal elementen die zowel de doorverwijzing naar het gerecht, als de registratie van de meldingen beïnvloeden, verschillen van land tot land. Het is vaak ook moeilijk om de betrouwbaarheid van de bronnen te beoordelen¹⁴. Bij wijze van verkenning maken we een eerste schets van tendensen die zichtbaar zijn in een aantal landen waarvoor politiegegevens inzake minderjarige verdachten beschikbaar zijn, zonder daarbij een onderscheid te maken naargelang het type delict. De voorgestelde benadering heeft de verdienste dat ze grote tendensen aan het licht brengt, die achteraf nog verder bevestigd dienen te worden, maar die op zijn minst wijzen in de richting van een vrij algemene daling van het aantal geregistreerde, door minderjarigen gepleegde, misdrijven.

In Denemarken, bijvoorbeeld, maakt een recent rapport¹⁵ gewag van een daling van het aantal verdachten tussen 10 en 17 jaar sinds 2006, waarvan het percentage bijna gehalveerd is (Justitsministeriets Forskingskontor, 2014, 130). In Zweden begint de registratie van minderjarigen in de criminaliteitsstatistieken vanaf 15 jaar - de leeftijd van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid - wat vergelijkingen enigszins bemoeilijkt. Het is evenwel interessant erop te wijzen dat sinds 2004 het aantal verdachten in alle leeftijdscategorieën zou zijn gestegen, behalve in de categorie van de 15-17 jari-

¹¹ In dit kader kan onder meer gedacht worden aan enquêtes naar zelf-gerapporteerde delinquentie (zie Aebi, 2006, 3741) of slachtofferenquêtes (zie Robert en Zauberman, 2011, 51).

¹² De enige cijfers die voor gans België beschikbaar zijn, zijn de gegevens van de jeugdparquetten.

¹³ JOP staat voor JeugdOnderzoeksPlatform. Dit interuniversitair en interdisciplinair platform (VUB, UGent en KU Leuven), dat werd opgericht in 2003, verricht herhaaldelijk onderzoek naar de leefomgeving van jongeren in Vlaanderen, meer bepaald naar hun leefomstandigheden (Conditions), hun omgeving en hun subjectieve ervaringen (Convictions), alsook naar gerapporteerd gedrag (Conduct), (Pleysier en Cops, 2013, 4).

¹⁴ Voor meer informatie zie onder meer Aebi et al. (2014).

¹⁵ Dit verslag is uitgegeven door het Ministerie van Justitie en handelt over de evolutie van jeugddelinquentie van 2001 tot 2013 op basis van gegevens van de nationale politie (Justitsministeriets Forskingskontor, 2014).

gen¹⁶. In Noorwegen hebben de politie en de instantie belast met de gerechtelijke vervolging (prosecution authority) voor 2012 het laagste aantal beschuldigten vastgesteld sinds 2003, vooral onder de jongeren (Stene en Fossanger, 2014). In Finland¹⁷ is het aantal door de politie geregistreerde minderjarige verdachten gedaald met 23% tussen 2004 en 2013. In Estland¹⁸ is het aantal jongeren van minder dan 18 jaar, die naar een rechtbank werden doorverwezen, met 44% gedaald tussen 2009 en 2013 (Poder en Sakh, 2014, 96). In Duitsland is het absolute aantal jonge verdachten van 10 tot 17 jaar in de politiestatistieken gedaald met 32% tussen 2006 en 2013¹⁹. In Nederland blijkt uit een studie²⁰ dat het aantal verdachten van 12 tot 17 jaar significant toeneemt sinds het begin van de 21e eeuw met een piek in 2007. Vanaf 2008 zou er sprake zijn van een jaarlijkse daling zowel wat de absolute, als relatieve aantallen (graad per 1000 jongeren) betreft (van der Laan en Blom, 2014, 98). In Zwitserland tonen de criminaliteitsstatistieken van de politie²¹ aan dat het aantal minderjarige verdachten tussen 10 en 17 jaar dat door de politie werd geregistreerd, gedaald is tussen 2009 en 2013. In Frankrijk²² stelt men voor de bestudeerde periode 2007-2012 een grote daling van het aantal verdachten in de politiezones vast, zowel voor de meerderjarigen (-5,6%), als de minderjarigen (-5,4%). Voor de minderjarigen is de tendens omgeslagen in 2011 met een forse vermindering tijdens de afgelopen twee jaar (- 6,1% in 2011 en - 6,3% in 2012) (Lollivier en Soullez, 2013, 28). Die trend wordt ook in de rest van de wereld vastgesteld. In Australië²³ bijvoorbeeld daalt de graad van aangemelde jongeren van 10 tot 17 jaar, terwijl de graad per 100.000 inwoners (van dezelfde leeftijdsgroep) van de als delinquenten geregistreerde volwassenen vrij stabiel blijft (ongeveer 1.811 per 100.000 inwoners) (Ng, 2014, 65). In Canada is er volgens de statistieken die worden verspreid door het Canadian Centre for Justice Statistics op basis van de politiegegevens in het laatste decennium eveneens een daling vast te stellen met ongeveer 40% van de graad van jongeren tussen 11 en 17 jaar die door de politie 'beschuldigd worden' (youth accused in a criminal incident) (Boyce, Cotter en Perreault, 2014, 37).

Een kort overzicht van enkele internationale gegevens wijst er dus op dat het aantal en/of de graad van minderjarigen die verdacht worden van overtredingen van de strafwetgeving, een dalende trend zou vertonen.

16 Bron: Persons suspected of offences, Bra.se, 2014, <https://www.bra.se/bra/bra-in-english/home/crime-and-statistics/crime-statistics/persons-suspected-of-offences.html>, pagina geraadpleegd op 21.08.2014.

17 De gegevens komen uit de politiestatistieken, http://www.stat.fi/til/polrik/2013/polrik_2013_2014-04-02_kat_001_en.html, geraadpleegd op 20.08.2014.

18 Dit is volgens de jaarlijkse statistieken van de Estse Staat (Poder en Sakh, 2014).

19 De gegevens komen uit de jaarrapporten Police Crime Statistics (PCS), gepubliceerd door de Federal Criminal Police Office (Bundeskriminalamt, 2007-2014).

20 De studie is gebaseerd op gegevens die zijn verzameld in de Juvenile Crime Monitor (MJC), resultaat van een samenwerking tussen het WODC (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum) en de Nederlandse statistische dienst (CBS of Statistics Netherlands).

21 De gegevens hebben betrekking op het aantal door de politie geregistreerde verdachten volgens het Strafwetboek, de kantons, het geslacht, de leeftijd en de verblijfs categorie (px-f-19-3B02) voor de periode 2009-2013 (federaal bureau voor de statistiek).

22 Volgens de politiegegevens, die werden verzameld door het Observatoire National de la Délinquance et des Réponses Pénales (ONDRP) en die betrekking hebben op de verwijzingsstatistieken (namelijk het doorsturen van een proces-verbaal van een verdachte).

23 Het Australisch instituut voor criminologie stelt een compilatie van een reeks bronnen voor om een meer globaal beeld van criminaliteit en strafjustitie in Australië te bekomen, op basis van gegevens die onder meer afkomstig zijn van het ABS, Australian Bureau of Statistics, <http://www.abs.gov.au/>.

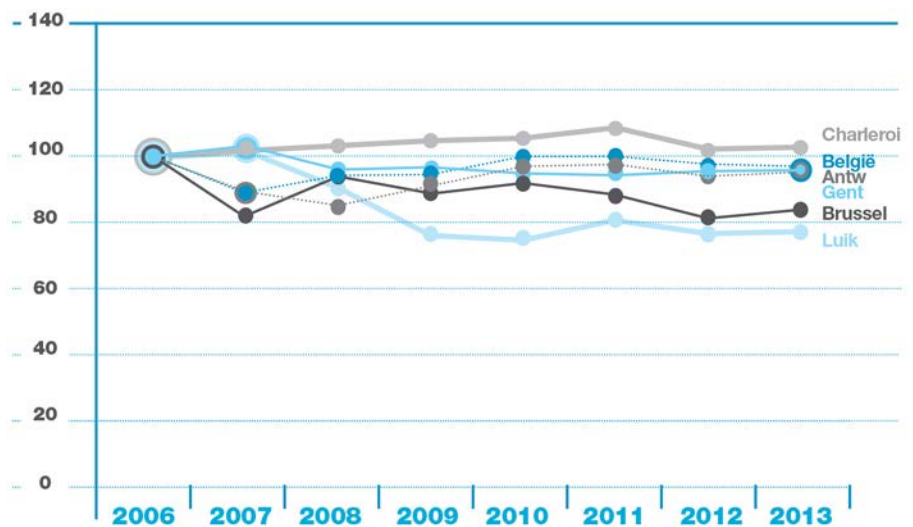

3. SPECIFIEKE KENMERKEN VAN AANGEMELDE MOF-ZAKEN OP DE BELGISCHE JEUGDPARKETTEN

3.1. EEN VERGELIJKING MET DE VOLWASSENEN

Een blik op de grafieken die de evolutie weergeven van nieuwe zaken die jaarlijks gemeld worden bij de correctionele parketten²⁴ toont aan dat de instroom waarbij volwassenen betrokken zijn, niet helemaal hetzelfde profiel vertoont als de instroom waarbij minderjarigen betrokken zijn. Er zou dus wel degelijk 'iets aan de hand zijn' met betrekking tot de meldingen van MOF-zaken die gepleegd worden door minderjarigen. Dit werd nagegaan voor alle arrondissementen van België²⁵ en voor vijf arrondissementen die elk deel uitmaken van één van de vijf ambtsgebieden van de hoven van beroep: de arrondissementen BrusselHalleVilvorde, Antwerpen, Gent, Liège en Charleroi voor het ambtsgebied van het Hof van Beroep van Mons²⁶.

Figuur 3 : Evolutie van de nieuwe zaken gemeld bij de correctionele parketten, in België en in de vijf geselecteerde arrondissementen (2006-2013) (index)²⁷

Het aantal zaken met meerderjarigen (zonder onderscheid volgens het type misdrijf) die elk jaar worden aangemeld bij de correctionele parketten, vertoont in het algemeen een dalende trend, behalve in het arrondissement Charleroi (figuur 3). De trend is evenwel minder uitgesproken dan voor de aanmeldingen van MOF-zaken die door minderjarigen werden gepleegd, waarvoor de neerwaartse trend meer algemeen is (figuur 4).

²⁴ Zie de gegevens op de site van de statistische analisten van de correctionele parketten en van het federaal parket: <http://www.om-mp.be/stat/corr/start/n/home.html>.

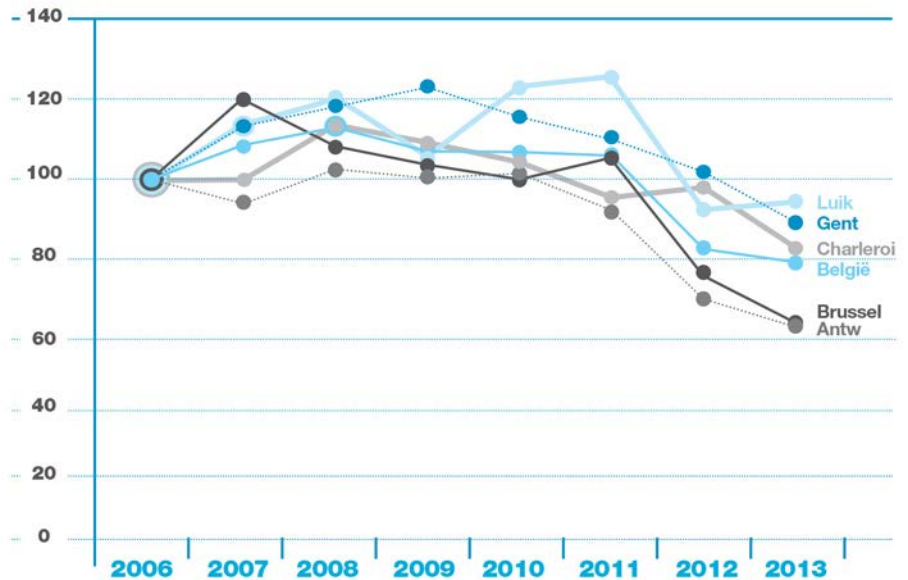
²⁵ Dit is zonder het arrondissement Eupen.

²⁶ Er werd gekozen voor Charleroi en niet voor Mons omdat de registratie in het arrondissement Mons pas in 2010 van start gegaan is, terwijl de gegevens van het arrondissement Charleroi beschikbaar zijn voor de hele periode (2006-2013).

²⁷ Bron: "Nieuwe zaken", Jaarstatistiek van de correctionele parketten en het federaal parket, <http://www.om-mp.be/stat/corr/start/n/home.html>. Het referentiejaar 2006 komt overeen met index 100.

Figuur 4 : Evolutie van de MOF-zaken gemeld bij de jeugdparketten, in België en in de vijf geselecteerde arrondissementen (2006-2013) (index)²⁸

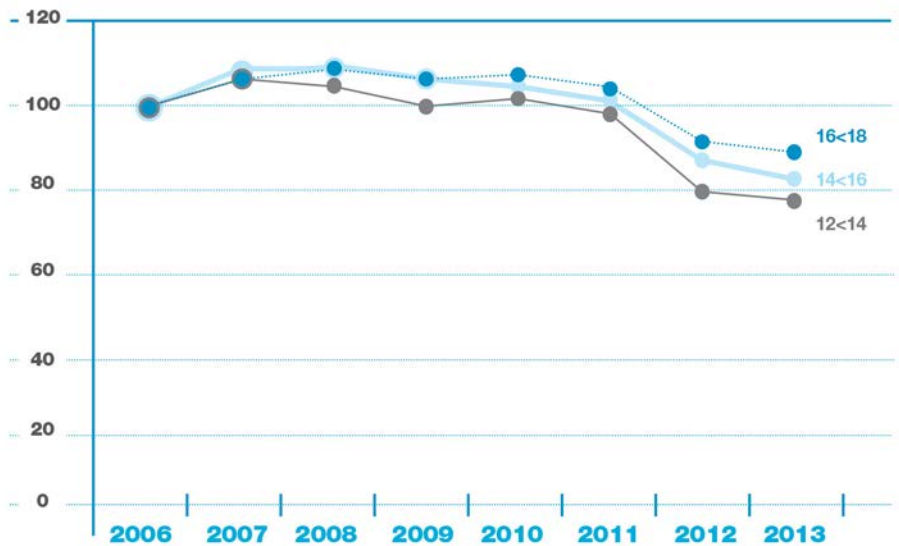
3.2. HET PROFIEL VAN DE AANGEMELDE MINDERJARIGEN

De statistische analisten van de parketten hebben zich eveneens gebogen over de minderjarigen die betrokken zijn bij de in België geregistreerde zaken om een beter beeld van hun profiel te krijgen. Zoals figuur 1 aantoont, daalt het aantal aangemelde minderjarigen voor de hele periode. Drie vierde van de minderjarigen wordt slechts in één enkele MOF-zaak gemeld en dat aandeel blijft stabiel tijdens de onderzochte periode in de betreffende arrondissementen. Het aantal MOF-meldingen daalt verhoudingsgewijs meer bij de jongens (- 19%), dan bij de meisjes (- 7%). Er was reeds een toename van het aantal aangemelde meisjes vastgesteld tussen 1968 en 2008 (Detry en Goedseels, 2008, 35). De hypothese van een ‘vervrouwelijking’ van de jeugddelinquentie, of van een groeiende aandacht voor de meisjes, kan evenwel niet worden gestaafd zonder de evolutie van de aanmeldingsgraad naar geslacht in de juiste context te plaatsen.

Verder vindt men geen enkele indicatie die op een verjonging van de jeugddelinquentie wijst. Het aandeel van de verschillende leeftijdscategorieën blijft vrij stabiel in de tijd en de daling van het aantal meldingen geldt voor alle leeftijdscategorieën, maar is het meest uitgesproken in de jongste leeftijdscategorie.

Figuur 5 : Evolutie van de MOF-minderjarigen gemeld bij de Belgische jeugdparketten naar leeftijd (2006-2013) (index)²⁹

3.3. AARD VAN DE AANGEMELDE MOF-ZAKEN

Het totaal aantal meldingen van MOF-zaken lijkt te dalen in alle Belgische arrondissementen, maar de evolutie verschilt allicht naargelang het type delict. De in de processen-verbaal vermelde feiten verwijzen immers naar zeer uiteenlopende fenomenen, die op hun beurt verwijzen naar gedifferentieerde interacties tussen daders, slachtoffers en gerechtelijke instanties. Deze hebben niet dezelfde zichtbaarheid, ze worden niet op dezelfde manier doorverwezen, ze komen niet overeen met dezelfde sociale realiteit. Het leek ons bijgevolg interessant om de belangrijkste types van feiten afzonderlijk te bekijken.

Onze analyse is gebaseerd op acht grote categorieën die in alle arrondissementen, proportioneel gezien, vrij stabiel blijven in de tijd: diefstal (20%), zware diefstal (diefstal met geweld en diefstal met verzwarende omstandigheden) (15-16%), vernielingen, beschadigingen en brandstichting (10-12%), doodslag en poging tot doodslag (0,1%), vrijwillige slagen en verwondingen (15-17%), verstoringen van de openbare orde (10%), openbare zedenschennis³⁰ (2%) en drugszaken (7-9%).

De principale componentenanalyse wijst op een groep variabelen (eerste component) die de variabiliteit van het systeem bepalen, in casu de dalende trend. In deze groep vindt men vrijwillige slagen en verwondingen, diefstal, verstoring van de openbare orde, vernielingen en zware diefstal. Doodslag en poging tot doodslag behoren ook tot deze eerste component, maar op een volledig tegengestelde wijze. Met andere woorden, het zijn vooral de schendingen van de eigendom, de vernielingen, de verstoringen van de openbare orde en de vrijwillige slagen en verwondingen die bijdragen tot de dalende trend, terwijl de moorden en moordpogingen zouden zor-

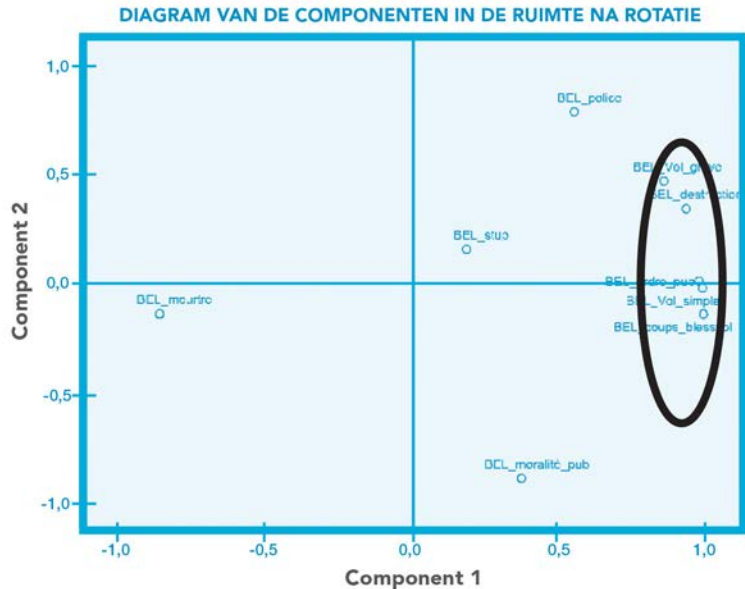
²⁹ Bron: Statistische analisten van het Openbaar Ministerie. Het referentiejaar 2006 komt overeen met index 100.

³⁰ Het gaat in hoofdzaak om verkrachtingen en aanrandingen van de eerbaarheid (70%).

gen voor een stijging. De gevallen van openbare zedenschennis en de verkeerszaken (Bel_police) behoren tot een tweede component, maar in tegengestelde richtingen, want het aantal verkeerszaken neemt af, maar het aantal gevallen van openbare zedenschennis neemt toe. De drugszaken volgen een andere evolutie, die om een nadere analyse vraagt.

Figuur 6 : Spreiding van de variabelen met betrekking tot de aanmeldingsgraad van MOF-zaken naar type misdrijf voor heel België (2006-2013)³¹

De algemene tendensen die in België voor de verschillende soorten feiten worden vastgesteld, komen ook voor in de vijf belangrijkste arrondissementen, met enkele nuances.

4. CONCLUSIE EN DISCUSSIE

De enkele verzamelde gegevens verstrekken indicaties dat het aantal registraties van door minderjarigen gepleegde feiten daalt, zowel in België, als in het buitenland. Dat stelt het ingeburgerde idee dat de jeugd-delinquentie toeneemt op losse schroeven.

In België vertoont het profiel van de aangemelde jongeren geen enkele indicatie van een verjonging. De verdeling van de jongeren over de verschillende leeftijdsgroepen blijft stabiel in de tijd en vertoont een dalende trend. Bovendien blijft het aantal door minderjarigen gepleegde feiten op hetzelfde peil, maar zou de dalende trend verhoudingsgewijs meer gelden voor de jongens, dan voor de meisjes.

Een snel overzicht van de tussen 2006 en 2013 vastgestelde tendensen in de evolutie van de meldingspercentages van de verschillende soorten zaken voor België en voor de vijf geselecteerde arrondissementen toont aan dat de variaties van een serie feiten vergelijkbaar zijn, met een dalende trend van het aantal meldingen van (eenvoudige en zware) diefstallen, verstoringen van de openbare orde, vrijwillige slagen en

verwondingen en feiten van vernieling en beschadiging, terwijl het aantal gevallen van doodslag en poging tot doodslag³² zou stijgen. De gevallen van openbare zedenschennis en de drugszaken zouden onafhankelijk van elkaar variëren en andere evoluties ondergaan.

Onze objectivering trekt het debat open over de grenzen heen en wijst erop dat de in België vastgestelde daling geen alleenstaand fenomeen is, aangezien dezelfde tendens in een groot aantal landen wordt waargenomen. Bijgevolg moeten de verklaringen die we nog moeten onderzoeken, worden geplaatst in een ruimere context dan die van de specifieke Belgische situatie. Nieuwe wettelijke voorschriften, zoals de Salduz-wet³³ bijvoorbeeld, leiden zeker tot wijzigingen van de politieactiviteit en daardoor tot wijzigingen in de instroom bij de jeugdparketten, maar het fenomeen is algemener en stelt onze kennis van de jeugd-delinquentie ter discussie.

In deze fase vermelden we enkel een aantal verklaringen die we uit de criminologische literatuur halen en die we in vier categorieën indelen.

De eerste categorie heeft betrekking op de evolutie van het profiel van de bevolkingsgroep met, enerzijds, een wijziging van de leeftijds piramide, vooral in de westerse bevolking en, anderzijds, een evolutie van het profiel van de bevolkingsgroepen die zich in de marge van de samenleving bevinden (Gruszczynska en Heiskanen, 2012, 100). De vergrijzing van de bevolking zou tot een afname van de criminaliteitscijfers leiden, maar de evolutie van de sociale uitsluiting zou tot net het omgekeerde aanleiding kunnen geven. De ontwikkelingen rond de radicalisering van sommige jongeren en de gebeurtenissen van begin 2015 zouden deze hypothesen staven.

De tweede categorie betreft de evolutie van opportuniteiten. In West-Europa werd in het begin van de jaren '90 een toename van het aantal schendingen van de eigendom vastgesteld, gevolgd door een daling aan het einde van het decennium. Volgens de opportuniteitstheorieën kan die toename worden verklaard door de politieke en economische veranderingen in Oost-Europa. De stijging zou te maken hebben met het uiteenvallen van de Sovjet-Unie. Door de val van de Berlijnse muur werden een rijker en een armer deel van het continent met elkaar verbonden. Dat heeft geleid tot een substantiële wijziging van de criminele opportuniteiten en de ontwikkeling van een enorme markt voor gestolen producten in Centraal- en Oost-Europa (Aebi en Linde, 2010, 266). De daaropvolgende terugval zou kunnen worden verklaard door een combinatie van verschillende factoren, zoals de verzadiging van de zwarte markten in Centraal- en Oost-Europa, de opening van afzetmarkten voor die landen in het kader van de uitbreiding van de Europese Unie, de uitbreiding van privébewakingsdiensten in West-Europa (Aebi en Linde, 2010, 266). Met andere woorden, de doelwitten veranderen volgens de evolutie van de markt, zoals bijvoorbeeld de prijsdaling van audio- en videoapparatuur de interesse voor dat soort diefstal doet afnemen. Daders verplaatsen zich volgens de winst die ze menen te kunnen maken. Volgens sommige auteurs zouden drugs een interessante business

32 Het is echter zeer belangrijk om rekening te houden met contextuele factoren bij dit soort zaken, die niet vaak voorkomen en waarvan de evolutie kan voortvloeien uit conjuncturele situaties, die specifiek zijn voor een bepaalde plaats, geschiedenis,....

33 Deze wet bepaalt dat een verdachte recht heeft op de bijstand van een advocaat vanaf het eerste verhoor (Wet tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen wiens vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan, 13.08.2011, B.S. 05.09.2011).

blijven, terwijl de klassiekere misdrijven (bijvoorbeeld diefstal) te weinig zouden opbrengen. Voorts staat het vast dat de technologische vooruitgang de context waarin jonge potentiële delinquenten opereren, heeft gewijzigd. De evolutie naar meer beveiliging van goederen, woningen en personen, onder meer door bewakingsapparatuur op bepaalde openbare plaatsen, wijzigt in aanzienlijke mate de opportuniteiten om misdrijven te plegen. Dat is de beveiligingstheorie die geopperd wordt door van Dijk, die van oordeel is dat massale particuliere investeringen in beschermingsmaatregelen tegen misdaad de doorslaggevende verklaring zouden zijn voor een daling van het aantal misdrijven sinds de jaren 2000 (van Dijk, 2006). Deze securiseringshypothese, als algemene hypothese, leidt tot andere stellingen, zoals de hypothese dat delinquentie ontmoedigd wordt (Farrell et al., 2011, 164). De evolutie van de bewakingstechnologieën heeft ongetwijfeld een grote impact op de risicoperceptie door de potentiële delinquent (Hough en Mayhew, 2004, 275). Men kan eveneens de hypothese formuleren dat de kansen zich verlegd hebben naar 'niet-conventionele' overtredingen, computerfraude (waaronder piraterij, bankkaartfraude, illegaal downloaden,...) waarvan de opsporing, melding en registratie wellicht nog niet helemaal geregeld zijn.

De derde categorie betreft wijzigingen in het gedrag van jongeren, wijzigingen in hun levensstijl en in hun ambities, onder meer in een context van gewijzigde relaties met alcohol, waarvan sommigen spreken (Aebi en Linde, 2010, 273; Justitsministeriets Forskingskontor, 2014, 131-135) en van een zeer snelle en algemene ontwikkeling van het internet (Aebi en Linde, 2010, 273; Farrell et al., 2011, 165), die een reeks gevolgen hebben voor het gebruik van de openbare ruimte, relaties met anderen, de kijk op de wereld, ...

Een vierde categorie omvat een reeks hypothesen over de evoluties van het criminaliteitsbeleid en de instellingen. Als voorbeeld wijzen we op politieke inmengingen in specifieke fenomenen, de evolutie van politiepraktijken, de ontwikkeling van preventieprogramma's, de goedkeuring van de Salduz-wet in België, de evolutie van procedures inzake doorverwijzing naar het strafrechtelijk systeem, die verband houden met de werking van 'private' organisaties voor sociale controle op het terrein (Mucchielli, 2013, 7). Het zou ook kunnen gaan om systeemeffecten die tot een beperking van de input leiden. Te veel input in het systeem leidt tot overbelasting en inefficiëntie. "De strafrechtssystemen kunnen slechts een aantal misdrijven per jaar fatsoenlijk behandelen binnen de perken van de bestaande begrotingen en met de resources van de organisatie" (van Dijk, 2009, 48). Overbelasting brengt de instellingen ertoe de input van nieuwe zaken te controleren en een selectie te maken. De procureurs zullen zich verplicht voelen om de minst zware feiten te seponeren om orde op zaken te stellen, de politiekorpsen zullen besparen op middelen, minder proactief optreden bij het opsporen van massacriminaliteit en geen rekening houden met de informatie die ze over lichtere misdrijven doorgespeeld krijgen. De registratie wordt selectief, wat wordt vastgesteld door de burgers, die uiteindelijk minder geneigd zijn om klacht in te dienen. "Het heeft toch geen zin" klinkt het dan van het begin tot einde van de keten (slachtoffer, politieagent ...) (van Dijk, 2009, 49).

De evolutie van het aantal meldingen van misdrijven waarbij jongeren in België betrokken zijn, past in een ruimere trend die men terugvindt in een groot aantal Westerse landen. De enkele pistes die werden besproken op basis van de literatuur, dienen te worden onderzocht in het licht van de specifieke Belgische realiteit.

BIBLIOGRAFIE

Aebi M., 2006, *Comment mesurer la délinquance ?*, Armand Colin, Paris, 315 p.

Aebi M., Akdeniz G., Barclay G., Campistol C., Caneppele S., Gruszczynska B., Harrendorf S., Heiskanen M., Hysi V., Jehle J.-M., Jokinen A., Kensey A., Killias M., Lewis C.G., Savona E., Smit P., Rannveig B., 2014, *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2014 - Fifth edition*, Helsinki, Heuni, UNODC (HEUNI Publication Series), 413 p.

Aebi M., Linde A., 2010, « Is there a Crime Drop in Western Europe? », *European Journal Crime Policy Research*, 16, p. 251-277.

Aubusson de Cavarlay B., 2013, « Les mineurs mis en cause selon les statistiques de police », *Questions pénales*, XXXVI.2, p. 1-4.

Boyce J., Cotter A., Perreault S., 2014, « Police-reported crime statistics in Canada, 2013 », *Juristat*, p. 39.

Bundeskriminalamt, 2014, « Police Crime Statistics - Federal Republic of Germany - Report 2013, abridged version », Wiesbaden, Bundeskriminalamt.

Cops D., 2014, « Criminaliteit en onveiligheidsgevoelens doorheen de tijd. Een analyse op basis van 10 jaar JOP-monitor », in Bradt L., Pleysier S., Put J., Siongers J., Spruyt B. (dirs.), *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 3 en de JOP-schoolmonitor 2013*, Leuven / Den Haag, Acco, p. 69-90.

Detry I., Goedseels E., 2008, « De « nieuwe » statistiek van de jeugdparketten: analyse van de gegevens met betrekking tot instroom voor het jaar 2005 », in *De «nieuwe statistiek» van de jeugdparketten: een belichting van de eerste analyseresultaten vanuit verschillende invalshoeken*, Academia press, Gent, Vanneste C., Detry I., Goedseels E., p. 19-60

Dijk J. van, 2006, « What goes up, comes down: explaining the falling crime rates », *Criminology in Europe, Newsletter of the European Society of Criminology*, 5, 3, p. 3 & 17-18.

Dijk J. van, 2009, « Approcher la vérité en matière de délinquance. la comparaison des données d'enquête en population générale avec les statistiques de police sur la délinquance enregistrée », dans *Mesurer la délinquance en Europe*, L'Harmattan, Paris, Robert Philippe, p. 17-55.

Farrell G., Tseloni A., Mailley J., Tilley N., 2011, « The Crime Drop and the Security Hypothesis », *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 48, 2, p. 147-175.

Gruszczynska B., Heiskanen M., 2012, « Trends in Police-recorded Offences », *European Journal Crime Policy Research*, 18, p. 83-102.

- Hough M., Mayhew P., 2004, « L'évolution de la criminalité à travers deux décennies du British Crime Survey », *Déviante et Société*, 28, 3, p. 267-284.
- Justitsministeriets Forskingskontor, 2014, « Udviklingen i borne- og ungdomskriminalitet -2001-2013 », Justitsministeriets.
- Laan A.M. van der, Blom G., 2014, « Juvenile Crime Monitor 1997-2012, Developments in the number of suspects and criminal offenders from 1997 through 2012 - Summary », *Cahier WODC*, 2014-7, p. 97-100.
- Lollivier S., Souleze (dirs.) C., 2013, « La criminalité en France - Majeurs et mineurs mis en cause pour crimes et délits non routiers par les services de la Police nationale en 2012 », Rapport annuel, n° 9, Observatoire National de la Délinquance et des Réponses Pénales.
- Mucchielli L., 2013, « L'évolution de la délinquance des mineurs et de son traitement pénal », *Les Cahiers Dynamiques*, 58, p. 6-17.
- Ng S., 2014, « Australian crime: facts and figures 2013 », Rapport annuel, Canberra, Australian Institute of Criminology.
- Pleysier S., Cops D., 2013, « Jeugddelinquentie in self-report studies, Een kritische reflectie vanuit het jeugdonderzoeksplatform (JOP) », NICC Studiedag « De wet op de jeugdbescherming in hervorming », Bruxelles, 5 december 2013.
- Poder K., Sakh K., 2014, *Eesti statistika aastaraamat 2014 - Statistical yearbook of Estonia*, Tallin, Statistics Estonia, 439 p.
- Ravier I., 2012, « La "délinquance" des mineurs sous l'angle de l'activité des parquets de la jeunesse », *Journal du Droit des Jeunes*, 319, p. 11-21.
- Robert P., Zauberman R., 2011, *Mesurer la délinquance*, Paris, Presses de Science Po, 180 p.
- Stene R.J., Fossanger S.F., 2014, « Offences investigated, 2012 », SSB.NO.
- Vanneste C., 1997, *Les chiffres des prisons de 1830 à 1995, des mécanismes économiques à leur traduction pénale*, Thèse de doctorat en criminologie, Louvain-La Neuve, Université Catholique de Louvain, 393 p.
- Vanneste C., 2001, *Les chiffres des prisons. Des logiques économiques à leur traduction pénale*, Paris, L'Harmattan (Déviante et société), 229 p.
- Vanneste, C., Detry, I., Goedseels, E. (dirs.), 2008, *De «nieuwe» statistiek van de jeugdparketten: een belichting van de eerste analyseresultaten vanuit verschillende invalshoeken*, Gent (België), Academia Press, 151 p.